

خط اصیل منتظران انقلاب حضرت مهدی

علی‌رضا خسروی (کارشناس آینده پژوهی)

فرهنگ شیعی، فرهنگی جهان شمول و زنده در همه اعصار است و در تمام شئون اجتماعی و تمام برهه‌های تاریخی مفاهیم مخصوص خود را دارد. مفاهیمی چون مقام امامت، محبت و ولایت، تبری، شهادت طلبی و انتظار اصلی‌ترین ارکان این تفکر هستند. در این میان مفهوم انتظار مفهومی آخر الزمانی است که نقش ویژه‌ای در جهان بینی شیعه ایفا می‌کند و تأثیرات شگرفی در زندگی شیعیان دارد. مفهوم انتظار، بر خلاف برخی دیدگاه‌های ناصواب که تفسیری منفعل از آن ارائه می‌دهند، مفهومی با پتانسیل جریان‌سازی بالاست که همیشه نوعی حالت آمادگی را در فرد معتقد برمی‌انگیزاند. در واقع از منظر فرهنگ شیعی غیبت امام معصوم به معنای قطع ارتباط با شیعیان نیست، بلکه فقط شکل ارتباط تغییر می‌یابد.

از امام چهارم پرسیدند: شیعیان در زمان غیبت از وجود حضرت ولی‌عصر(عج) چگونه استفاده می‌کنند؟ ایشان در پاسخ می‌فرمایند: «آن‌چنان که از خورشید هنگامی که در پشت ابرها پنهان می‌گردد»^۱. بنابراین به دلیل پنهان بودن وجود مبارک امام معصوم، دوره غیبت دوره یک آزمون سخت اعتقادی برای مؤمنین خواهد بود: «اما ان الصابر فی غیبتة علی الادی و التکذیب بمنزله المجاهد بالسیف بین یدی رسول الله؛ همانا صبر کننده در غیبت حضرت مهدی بر مشکلات و تکذیب همانند جهاد کننده در پیشاپیش پیامبر اکرم است»^۲. انتظار به معنای آماده بودن در تمام لحظات زندگی برای قرار گرفتن مستقیم در نظام حکومتی امام معصوم است.

فواید فرهنگ انتظار بسیار فراتر از این است و نوعی روحیه ظلم ستیزی را در فرد احیا می‌کند. کسی که در انتظار حکومت جهانی است بدون شک زندگی فعلی خود را در همان راستا تنظیم می‌کند. بنابراین از همین زمان اکنون قدم‌هایی ولو

کوچک در راه تحقق اهداف آن حکومت برمی‌دارد. انتظار روح تعهد به امام معصومی که واسطه فیض الهی و واسطه فهم معارف دینی است را در دوره‌ای که دسترسی مستقیم به او امکان پذیر نیست زنده نگه می‌دارد. انتظار در برگیرنده نوعی حالت اطاعت از امام عصر است و روح ولایت پذیری را در فرد شیعه احیا می‌کند. جامع منتظر در تفکر و ایدئولوژی و عمل باید از جامعه غیرمنتظر متفاوت باشد.

مسجد به عنوان پایگاه فرهنگ شیعه چه نقشی در ترویج فرهنگ انتظار دارد؟ با توجه به اینکه مسجد مهم‌ترین مرکز ترویج معارف دینی است، اگر در فضای مسجد به مفهوم انتظار توجه کافی صورت نگیرد از چه طریقی این مفهوم می‌تواند در اذهان جوانان شیعه نهادینه شود؟ چه برنامه‌هایی در مسجد به معرفی این تفکر کمک می‌کند؟

فرهنگ شیعه نشان داده در هر دو بعد شناخت و احساسات انسان‌ها برنامه دارد. مثلاً درباره مفهوم امامت، هم تبیین عقلانی از آن ارائه می‌دهد تا فرد به کمک قوه عقل خود پی به لزوم منصب امامت پس از رسول خدا در جامعه اسلامی ببرد و هم تبیین عاطفی تا قلوب مؤمنین هم برای انتقال مفاهیم ولایی آماده شود. معرفی عقلی فقط مرحله مقدماتی است و این دل و قلب انسان‌هاست که معارف دینی را به گوش جان می‌شنود و دلدادگی آن می‌شود. امامان معصوم به ارتباط قلبی و عاطفی با شیعیان بسیار اهمیت می‌دادند. در حدیثی از امام رضا(ع) امام هر زمان، پدر مهربان و پناهگاه شیعیان معرفی می‌شود. فراز معروفی از امام عصر منقول است که می‌فرمایند: «انا غیر مهملین لمراعاتکم و لا ناسین لذکرکم و لولا ذلک لنزل بکم اللأواء و اصطلمکم الاعداء؛ ما از توحه به شما شیعیان فروگذاری نمی‌کنیم و هرگز از یاد شما غافل نمی‌شویم و گرنه سختی‌های فراوانی به شما می‌رسید و دشمنانتان شما را نابود می‌کردند».^۳ این رابطه دو طرفه علاوه بر شناخت عقلی نوعی دلدادگی را در بردارد. هر برنامه‌ای که بخواهد این رابطه را در بین جوانان شیعه ترویج دهد باید بر هر دو بعد عقلی و

عاطفی تکیه کند. برای مثال در بعد عقلی وظیفه امام جماعت آن است که به طور منظم در مناسبت‌های مختلف ذکری از حضرت ولی عصر(عج) به میان آورد و اذهان را متوجه ایشان کند و مطالبی که از روایات و از عقل درباره جایگاه امام معصوم در زندگی دنیوی و اخروی استنباط می‌شود را به زبان همه فهم تبیین کند.

غیر از نقش ویژه امام جماعت برنامه‌های مسجد نیز جایگاه مهمی در ترویج ایده انتظار دارد؛ برای مثال برگزاری کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی جهت آشنایی همگان، به‌خصوص افشار جوان با مقام حضرت ولی عصر(عج) و وظایف شیعیان در عصر غیبت از ضروری‌ترین برنامه‌های مسجد است. علاوه بر بعد عقلی و شناختی برنامه‌های مسجد باید در مناسبت‌ها دل‌ها را برای ارتباط هرچه بیشتر مهیا کند. در برخی مساجد در کنار همه فعالیت‌ها و مناسبت‌ها ساعت مخصوصی در هفته یک مراسم ثابت هفتگی وجود دارد که مخصوص ارتباط قلبی با امام غایب است؛ مثلاً جمعه‌ها بعد از ظهر زیارت آل یاسین یا جمعه‌ها صبح دعای شریف ندبه را می‌خوانند.

از دیگر زمینه‌های لازم برای فعالیت در فضا انتظار در مسجد آگاهی بخشی وظایف اجتماعی و سیاسی شیعیان در عصر غیبت است. هر شیعه معتقد باید تکلیف و وظیفه خود را در قبال امام عصر خویش در عرصه‌های گوناگون فردی، اجتماعی و سیاسی بداند. بهترین جایگاه برای ترویج اخلاق انتظار مسجد است. مسجد مروج سلوک عارفانه و در عین حال هوشیارانه یک شیعه منتظر است؛ یعنی نوعی اخلاق ویژه و سبک زندگی ویژه را به همراه دارد. در بعد فردی شخص با قرار گرفتن در فضای ذکر امام غایب در محیط مسجد هر روز و هر هفته با امام زمان خود تجدید عهد می‌کند و پیمان قلبی خودش را با او محکم می‌نماید. از سوی دیگر برای کسب رضایت امام خویش هر چه بیشتر تلاش می‌کند تا آگاهی دینی خود را با استفاده از فضای مسجد و حضور عالمان دینی ارتقا بخشد و بالاخره سعی می‌کند علاوه بر بعد فردی بعد اجتماعی خود را نیز بهبود

بخشد و متوجه تغییرات زمان خویش و شرایط روز باشد. امام صادق (ع) می‌فرمایند: «العالم بزمانه لا تهجم علیه اللوابس؛

آنکه به زمان خویش آگاه است شبهات بر او هجوم نخواهند برد».^۴ دوره غیبت دوره‌ای است که غفلت یکی از اساسی‌ترین

مشکلات مردم خواهد بود: «و یرج علی حین غفله من الناس؛ وقتی قیام می‌کند [حضرت مهدی] که غفلت مردم را

فراگرفته است».^۵

۱. بحار الانوار؛ ج ۵۲، ص ۱۸۱.

۲. معجم احادیث الامام المهدی؛ ج ۴، ص ۲۷.

۳. بحار الانوار؛ ج ۵۳، ص ۱۷۵.

۴. الحیات؛ ج ۱، ص ۱۰۴.

۵. معجم احادیث الامام المهدی؛ ج ۴، ص ۵۱.